

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті висвітлено переваги інноваційного методу, який допомагає розвивати у студентів пізнавальні й творчі навички, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, вчить формулювати і вирішувати проблему, – методу проектів.

Ключові слова: метод проектів, інтегрування знань, вирішення проблеми, проектна діяльність, інформаційний простір, мультимедійна презентація, самостійність, ключове питання.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Незадовільний стан шкільної освіти у багатьох країнах зумовив необхідність її реформування. Змінюються цілі та завдання, що постали перед сучасною освітою в інформаційному суспільстві, поступово на зміну традиційній системі навчання приходить особистісно орієнтована, традиційні методи замінюються інноваційними, що передбачають зміщення акцентів у навчальній діяльності, її спрямування на інтелектуальний розвиток студентів за рахунок зменшення частки репродуктивної діяльності; використання завдань для перевірки різних видів діяльності, збільшення кількості завдань для пояснення навколишнього світу тощо.

Навчальний процес, який орієнтований на особистість студента і враховує його індивідуальні особливості та здібності, передбачає, що:

- у центрі навчального процесу знаходиться студент, його пізнавальна і творча діяльність;
- відповідальність за успіх навчальної діяльності переважно студенти беруть на себе;
- головна мета такого навчання – розвиток інтелектуальних і творчих здібностей студентів, усвідомлення ними моральних цінностей, що згодом дозволить їм стати здатними до самореалізації, самостійного мислення, прийняття важливих рішень; вміння працювати над розв'язанням важливих проблем як самостійно, так і в групі;
- роль викладача в навчальному процесі дуже відповідальна, але зовсім відмінна від тієї, що орієнтована на традиційне навчання;
- навчальна діяльність студентів має сприяти розвитку критичного та творчого мислення.

Формулювання цілей статті... Метою статті є з'ясування суті і можливостей проектного методу навчання на заняттях з української літератури.

Аналіз досліджень і публікацій та виклад основного матеріалу... Існує кілька систем, які допомагають викладачам визначати навчальні цілі і методи розвитку мислення учнів. У 1956 році Бенджамін Блум, професор Чикагського університету (США), запропонував багаторівневу структуру розумової діяльності учнів. Для визначення рівня навичок творчого і критичного мислення Блум виділив в учнів шість рівнів мислення.

На першому, базовому, рівні знаходяться знання, а вище – послідовно розуміння, використання, аналіз, синтез і оцінювання фактів та інформації, а також їх застосування для розв'язання завдань реального життя та у навчальній діяльності (див. рис. 1) [1; 5].

Рис. 1. Таксономія Блума

Розвинути в студентів пізнавальні навички, вміння самостійно конструювати свої знання та орієнтуватися в інформаційному просторі, а також навчити їх побачити, сформулювати і вирішити проблему допомагає так званий метод проектів.

Метод проектів не є принципово новим у світовій педагогіці. Він виник у 20-ті роки минулого століття у США (його називали також методом проблем). Цей метод пов'язують з ідеями гуманістичного

напряму у філософії й освіті, висунутими американським філософом і педагогом Дж.Дьюї, а також його учнем В.Х.Килпатріком.

Метод проектів набув поширення і великої популярності завдяки раціональному поєднанню теоретичних знань і можливостей їх практичного застосування для розв'язання конкретних проблем дійсності у спільній діяльності студентів. „Все, що я пізнаю, я знаю, навіщо це мені потрібно, де і як я можу ці знання застосувати”, – ось основна теза сучасного розуміння методу проектів, яка приваблює багато освітніх систем, що прагнуть знайти розумний баланс між академічними знаннями і прагматичними вміннями.

Метод проектів завжди орієнтований на самостійну діяльність студентів – індивідуальну, парну, групову, – яку вони здійснюють упродовж певного часу. Метод проектів припускає можливість вирішення деякої проблеми; у ньому передбачається, з одного боку, необхідність використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого, – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки і мистецтва. Результати виконаних проектів повинні бути „відчутними”, тобто, якщо це теоретична проблема, то має бути запропоноване конкретне її розв'язання, а якщо практична – конкретний результат, готовий до впровадження.

Наталія Морзе, доктор педагогічних наук, професор вважає цей метод протилежним до репродуктивного навчання, підходом, у якому акцент перенесено на самостійну активну навчальну діяльність студентів. Викладач здійснює лише „підтримку” цієї діяльності, тобто забезпечує матеріалами й опосередковано управляє нею, ставить перед студентами проблеми. Така модель навчання має назву „навчання, в центрі якого знаходиться учень”. Але викладач не є виключним центром навчання, джерелом знань та інформації. В основу такого навчального процесу закладено співробітництво і продуктивне спілкування студентів, спрямоване на спільне розв'язання проблем, формування здібностей виділяти важливе, ставити цілі, планувати діяльність, розподіляти функції, відповідальність, критично міркувати, досягати значущих результатів [3].

Балановська Н.В., вчитель-методист вважає, що проектна діяльність – одна з найперспективніших складових освітнього процесу, тому що створює умови творчого саморозвитку та самореалізації учнів, формує всі необхідні життєві компетенції, які на Раді Європи були визначені як основні в ХХІ столітті: полікультурні, мовленнєві, інформаційні, політичні та соціальні.

Самостійне здобування знань, систематизація їх, можливість орієнтуватися в інформаційному просторі, бачити проблему і приймати рішення відбувається саме через метод проекту [4].

Залежно від ситуації добір тематики проектів може бути різним. В одних випадках ця тематика може формулюватися науковцями, які працюють у галузі освіти, в рамках затверджених навчальних програм. У других – ініціативно висуватися викладачами з урахуванням навчальної ситуації та стану викладання предмета, природних професійних інтересів, уподобань та здібностей студентів. У третіх – тематика проектів може пропонуватися й студентами, які орієнтуються на власні інтереси, не лише пізнавальні, а й творчі, прикладні.

В рамках роботи за методом проектів на заняттях з української літератури студентам пропонується сформулювати значущу в дослідницькому або в творчому плані проблему, для розв'язування якої потрібні інтегровані знання та дослідницький пошук, тобто спробувати створити власний навчальний проект в межах тих тем, які пропонує навчальна програма з даного предмета. Наприклад, це може бути тема, присвячена творчості відомого поета-дисидента Василя Стуса. Назва проекту в цьому випадку може бути такою: „Василь Стус як особистість”.

Після обрання теми проекту необхідно визначити проблеми, які будуть досліджуватись. Одна з основних стратегій навчання полягає не в тому, щоб навчити студентів знаходити у книжках відповіді фахівців, а у здатності вчителя розробити заняття, спираючись на засадні проблеми певного курсу. Якщо у процесі навчання не звертатися до питань глибинних, узагальнюючих, то студент буде за вказівкою викладача вирішувати завдання, не пов'язані між собою.

Які ж саме типи питань можуть допомогти студентам зосередитися при навчанні, як спонукати їх до розкриття суті ідей, що є головними у кожному предметі? Яким є те найважливіше питання, на яке підручник дає відповідь? Нам здається зручним розрізнити два типи питань: ключові та тематичні.

На ключове питання не можна дати однозначну відповідь одним реченням. Щоб глибше збагнути їхню суть, треба вдаватися до провокаційних та багаторівневих питань, які розкриють багатство та складність теми. З огляду на це саме ключове питання вказує на визначальні, основні, базові теми та ідеї предмета.

Досвід показує, що ключове питання не завжди забезпечує прямий шлях до розкриття певної теми, незважаючи на те, що воно має всеосяжний та стимулюючий характер. Отже, часто виникає необхідність у більш конкретних питаннях, необхідних для того, щоб розпочати та проводити далі вивчення певної теми, тобто виникає потреба сформулювати так звані тематичні питання. Вони є більш конкретними і більше залежать від предмета і теми, а тому вважаються прийнятними для подання певного змісту або оформлення запитів і здебільшого уточнюють ключові питання.

Тематичні питання мають такі ознаки: вказують шлях до ключових питань залежно від предмета і теми; на них немає однозначної „правильної” відповіді; вони формулюються таким чином, щоб викликати та підтримувати зацікавленість.

Важливо визначити, що різниця між ключовими і тематичними питаннями не є чітко окресленою і настільки очевидною, як різниця між чорним та білим. Навпаки, їх скоріше можна порівняти з різними відтінками сірого. Справа полягає не в тому, щоб дошукуватися, чи буде певне питання ключовим або тематичним, а в тому, щоб зосередитися на його аспектах: як воно подає матеріал, як скеровує процес вивчення та розкриття важливих понять.

Повертаючись до вищезгаданої теми проекту, можна сформулювати такі основні його питання:

- ключове: чи є в житті місце подвигу?

- тематичні: Повернення Василя Стуса до творчості та громадської діяльності після першого ув'язнення – це подвиг чи ні? Як би ви вчинили на його місці?

Після того, як студенти визначаються з ключовим і тематичними запитаннями, викладачу необхідно допомогти їм дібрати інформаційні ресурси для навчального проекту. Джерелами цих ресурсів може бути Інтернет, електронні енциклопедії, а також різноманітні друковані джерела. Крім того, слід ознайомити студентів з правилами цитування інформаційних джерел, прийнятими в Україні. Знання цих правил стане у нагоді при роботі з різними інформаційними ресурсами – як електронними (публікації в Інтернеті, електронні словники, енциклопедії), так і традиційними (статті, книги).

Накопичивши достатню кількість інформації, студенти приступають до створення мультимедійної презентації, публікації та студентського веб-сайту, які своїм змістом мають допомогти розкрити ключове і тематичні питання.

Призначення мультимедійної презентації: усний виступ перед аудиторією; демонстрація результатів групових проектів; демонстрація графіків, схем, таблиць; демонстрація даних, що зберігаються у табличних процесорах, графічних редакторах; демонстрація результатів досліджень.

Студенти, створюючи сценарій для мультимедійної презентації, розробляють схему планування її змісту і структури. Даний вид роботи складається з 6-8 слайдів, які можуть містити опис проекту (завдання, матеріали, дії, результати), гіпотезу, план дослідження, інтерпретацію результатів, обґрунтування (висновки, пропозиції, рекомендації), порівняння, оцінювання, аналіз діаграм, графіків, гіперпосилання та веб-ресурси.

Мультимедійна презентація розвиває, вдосконалює і формує у студентів такі вміння і навички: виступати перед аудиторією, коротко формулювати свою думку, структурувати свою доповідь, використовувати різні мультимедійні засоби і можливості (зображення, звукозаписи, відеофільми, гіперпосилання на інші веб-сайти або файли) для ілюстрування ідеї, гіпотези, висновків; стисло, чітко, зручно для ефективної інтерпретації представляти результати досліджень за допомогою вдало підібраних діаграм і графіків; відбирати найяскравіші переконливі факти для демонстрування думок, ідей; посилатися на використані ресурси.

Результати та хід дослідження студенти можуть відобразити за допомогою інформаційного бюлетеня. Він також може містити публікації про письменника, його творчість; цікаві факти, події, винаходи; рекламні матеріали; кросворди, головоломки; сторінку порад, гумору і сатири; скановані малюнки, діаграми та графіки; список інформаційних джерел.

У студентів при виконанні цього виду роботи формуються такі вміння і навички: вміння аргументовано доводити власну думку, використовуючи повні речення, розраховані на читання однією людиною, посилаючись при цьому на думки інших, правильно використовуючи цитування та посилання на друковані та Інтернет-ресурси; ілюструвати ідеї, думки, дослідження, висновки, комбінуючи текст і зображення, схеми, графіки і діаграми.

Для встановлення зв'язку з іншими студентами в світі й з метою пошуку партнерів для здійснення завдань проекту варто створити студентський веб-сайт. Він складається з 3-4 сторінок і може відображати: результати оглядів та анкетних опитувань; приклади студентських творів, віршів, оповідань, фото студентів; гіперпосилання на зв'язані веб-сайти; форму для відповідей або опитування, електронну кореспонденцію, скановані студентські малюнки або комп'ютерну графіку, список інформаційних джерел.

У процесі роботи над створення веб-сайту студенти формують вміння ефективно спілкуватися з іншими студентами з країни та світу, враховуючи міжкультурні, етнічні та релігійні особливості; збирати та обробляти інформацію за допомогою баз даних, використовуючи форми опитування; ефективно використовувати засоби електронних комунікацій (електронна пошта, форуми, чати, конференції).

Отже, створюючи мультимедійну презентацію, інформаційний бюлетень та веб-сайт, студенти проаналізували певні факти з біографії поета (перший арешт, ув'язнення, звільнення, повернення до творчості та активної громадської діяльності, знов арешт і більш тривале ув'язнення) та протиставили

„вільний” і „невільничий” періоди його життя. В результаті була висунута гіпотеза: можна вважати повернення поета до творчої та громадської діяльності після першого ув'язнення подвигом.

Вони також провели опитування серед студентів інших груп з метою з'ясування їхньої думки щодо висунутої гіпотези. Результати оформляють у вигляді діаграми.

Кожен студент отримав можливість визначитися для себе з відповіддю на питання: як би я вчинив на місці поета, чи є в моєму житті місце подвигу?

В результаті такого виду роботи студенти вчать аналізувати отриману інформацію і робити висновки. Протиставляти певні факти, висувати гіпотезу, розробляти моделі (ілюстрації, діаграми), щоб продемонструвати ставлення до висловленої думки, навчаються оформляти записи, дотримуючись правил орфографії та пунктуації. Збирати, систематизувати та відображувати інформацію, зібрану з різних джерел і розміщувати її в певному порядку. За допомогою комп'ютерних технологій вчать презентувати звіт про результати роботи.

Висновки... За допомогою методу проектів у студентів розвиваються пізнавальні навички, уміння самостійно конструювати свої знання та орієнтуватися в інформаційному просторі, розвивається критичне мислення, формуються навички мислення високого рівня.

Результатом навчання стає вже не засвоєння знань, вмінь і навичок, а формування основних компетентностей, які забезпечують успіх практичної діяльності.

Важливою рисою проектного підходу є гуманізм, увага та повага до особистості учня, позитивний запал, спрямований не лише на навчання, а й на розвиток особистості студента.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ксензова Г. Ю. Перспективные школьные технологии. – М., 2001.
2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. Уч. пособие. – М.: Народное образование, 1998.
3. http://visnyk.iatp.org.ua/visnyk/cat_article.
4. <http://ostriv.in.ua>.
5. www.ug.ru.

Аннотація

Т.В.Швец

Использование метода проектов на занятиях по украинской литературе

В статье показано преимущество инновационного метода, который способствует развитию у студентов познавательных и творческих навыков, умений ориентироваться в информационном пространстве, учит формулировать и решать проблему, – метода проектов.

Ключевые слова: *метод проектов, интеграция знаний, решение проблемы, проектная деятельность, информационное пространство, мультимедийная презентация, самостоятельность, ключевой вопрос.*

Summary

T.W.Shvets'

Use of the Method of Projects at Ukrainian Literature Lessons

The advantages of the innovation method which helps students to develop cognitive and creative skills, the ability to orient in the information space, instructs to formulate and to solve a problem – the method of projects has been revealed in this article.

Key words: *the method of projects, knowledge integration, problem solving, project activity, information space, multimedia presentation, self – consistence, basic question.*

Дата надходження статті

„09” січня 2008 р.

УДК 377.35 + 373.61 (045)

О.Л.ШКВИР,

*кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)*

ПРОФЕСІОГРАМА МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ

У статті висвітлюється актуальність дослідження професіограми менеджера освіти; розкривається сутність дефініцій „професіограма”, „професіограма менеджера освіти”; подаються структурні компоненти авторської професіограми керівника навчального закладу.

Ключові слова: *професіограма, професіограма менеджера освіти.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Перехід загальноосвітньої школи на 12-річний термін навчання, модернізація змісту освіти, утвердження нових принципів управління навчальними закладами висувають нові вимоги до педагогів та менеджерів освіти. Водночас практика сучасної загальноосвітньої школи свідчить про втрату інтересу до своєї роботи, від 70% до 82,7% вчителів переживають стреси, нервові зриви, в емоціях 38,3% вчителів переважає апатія. Економічний фактор хоч і значний, але не є єдиним чинником такого стану в педагогічному колективі. Для однієї половини вчителів таким чинником є неналежні відносини з колегами, для другої – взаємини, стиль спілкування